

Zdzisław Gil

Ochrona zabytków w województwie krośnieńskim w latach 1975-1981

Ochrona Zabytków 35/3-4 (138-139), 236-241

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tów oraz przebieg dyskusji opublikowane mają być w jednym z numerów *Biuletynu Polskiego Komitetu ICOMOS*. Uczestnicy Konferencji postanowili kontynuować także pożyteczną wymianę poglądów, włączając do niej w większym niż dotychczas stopniu ogniwa władz terenowych odpowiedzialne za planowanie przestrzenne, gospodarkę terenową i komunalną. Przyjęto również tytuł roboczy kolejnej planowanej konferencji PKN ICOMOS *Modernizacja i rewitalizacja istniejącej zabudowy elementem gospodarki przestrzennej i polityki mieszkaniowej*.

W przerwie obrad odbyły się dwa kolejne posiedzenia robocze Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS. Oprócz spraw związanych z organizacją i przebiegiem konferencji, podjęto następujące ważne postanowienia: — uchwalono regulamin PKN ICOMOS, opracowany przez komisję powołaną pod przewodnictwem Sekretarza Generalnego Komitetu mgr Andrzeja Michalowskiego, po uwzględnieniu poprawek wniesionych do projektu: — przyjęto dwóch nowych członków Polskiego Komitetu Narodowego: doc. dr inż. arch. Teresę Zarębską i mgr hi-

storyka sztuki Mariana Korneckiego delegując go jednocześnie do prac w Międzynarodowym Komitecie ICOMOS ds. Architektury Ludowej. Zapowiedziano podjęcie starań o formalne wprowadzenie do Polskiego Komitetu — członka instytucjonalnego — Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków, które na zebraniu reprezentował jego prezes mgr inż. arch. W. Kopczyński.

Aleksandra Żaryn

OCHRONA ZABYTKÓW W WOJEWÓDZTWIE KROŚNIEŃSKIM W LATACH 1975—1981

Obszar województwa krośnieńskiego, powstałego w wyniku reformy administracyjnej w 1975 r., jest bardzo zróżnicowany pod względem rozmieszczenia zabytków oraz ich walorów artystyczno-historycznych. Po wstępnej weryfikacji dóbr kultury, przeprowadzonej w latach 1975—1976, okazało się, że w ogólnej liczbie 1449 obiektów architektury i budownictwa znajduje się m.in.: 5 zamków, 72 dwory i pałace oraz ok. 400 zabytków budownictwa ludowego. Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków w Krośnie prowadzi obecnie bardziej szczegółową inwentaryzację dóbr kultury, ponieważ już z wstępnego rozeznania wynikało, że wiele zabytków budownictwa ludowego, techniki, parków oraz obiektów architektury z przełomu XIX/XX w. w ogóle nie figurowało w ewidencji. Znaczną grupę w wykazie zabytków stanowią obiekty wchodzące w skład historycznych zespołów staromiejskich Krosna, Bieczu, Sanoka, Brzozowa i Dukli, zaś niewątpliwą atrakcją turystyczną województwa jest drewniana zabudowa Jaślisk, Mrzygłodu, Jaćmierza i Dębowca. Jednym z najciekawszych zespołów w skali europejskiej jest zabudowa Iwonicza Zdroju pochodząca w większości z końca XVIII i pierwszej połowy XIX w. Województwo krośnieńskie ma 114 parków podworskich, miejskich i pałacowych z oryginalnymi gatunkami drzew: sosna kanadyjska, miłorząb japoński, leszczyna turecka, kasztan jadalny, dereń (Kombornia, Posada Jaćmierska, Bieździadka, Dukla, Dąbrówka, Targowiska). W niektórych parkach jest czytelny jedynie układ tradycyjnego ogrodu polskiego, jednakże większość z nich pochodzi z przełomu XVIII/XIX w., stanowiąc typowe przykłady parków krajobrazowych. Na terenie województwa krośnieńskiego znajduje się 347 zespołów i obiektów o randze ponadregionalnej. Należą do nich m.in. historyczne układy staromiejskie w Krośnie i Bieczu, zespoły pałacowo-parkowe w Dukli i Olszanicy oraz architektura rezydencjonalna w Lesku (zamek Kmitów), Komborni (dwór), Sanoku (zamek). Bardzo oryginalnymi zabytkami, organicznie związanymi z pejzażem podkarpackim, są ruiny budowli obronnych: zamków w Odrzykoniu i Monastercu oraz warowni karmelickiej w Zagórzcu. Szczególnymi walorami architektoniczno-artystycznymi od-

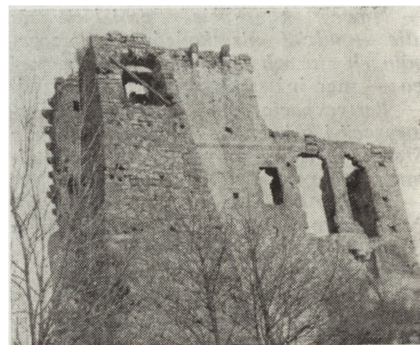

1. Turzańsk, cerkiew w trakcie remontu (fot. Z. Gil, 1981 r.)

znaczają się obiekty: Dom z Basztą i kościół gotycki w Bieczu, kamienica Wójtowska i kościół farny w Krośnie oraz drewniane kościoły gotyckie w Haczowie i Bliznem. Ten ostatni, z drewnianą ornamentyką, lamusem, zabudowaniami organisty oraz murowaną plebanią, tworzy zespół kościelno-plebański wyjątkowy w skali europejskiej. Oblicza się, że około 20 tys. zabytków ruchomych (malarstwo, rzeźba, rzemiosło artystyczne) stanowi wyposażenie wnętrz sakralnych oraz znajduje się w kolekcjach prywatnych. Ponadto w krośnieńskim działa 10 muzeów, w tym 8 państwowych, Muzeum-Skansen Przemysłu Naftowego w Bóbrce resortu górnictwa i otwarte w 1980 r. Muzeum Regionalne PTTK w Brzozowie. Istnieje 6 izb muzealnych, z których najbardziej znane to Izba Muzealna im. dr. I. Bieleckiego w Rymanowie i Izba Muzealna w Moderówce, założona przez St. Witkosia.

Z Programu ochrony zabytków i rozwoju muzealnictwa w województwie krośnieńskim na lata 1977—1980 wynikały dwa główne zadania: zagospodarowanie nie użytkowanych obiektów zabytkowych oraz prowadzenie robót remontowo-konserwatorskich przy wybranych obiektach architektury. Działalność inwentaryzacyjna nie mogła być prowadzona w pełnym zakresie, ponieważ Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków rozpoczęło praktycznie swą działalność dopiero w końcu 1980 r. W latach 1975—1981 wyremontowano

i zabezpieczono 165 zabytków architektury i budownictwa, kosztem około 200 mln zł. Z budżetu Ministerstwa Kultury i Sztuki prowadzono roboty konserwatorskie przy 9 obiektach architektury, m.in. przy tzw. Domu z Basztą w Bieczu, który został przekazany w 1978 r. miejscowemu muzeum. Duży zakres robót został wykonany na terenie zespołu pałacowo-parkowego w Dukli, który po przeprowadzeniu kompleksowych działań rewitalizacyjnych stanowił siedzibę Muzeum Braterstwa Broni. Ukończono roboty przy gotyckim kościele drewnianym w Haczowie; 14 stycznia 1981 r. obiekt ten przekazano parafii rzymsko-katolickiej. Po zakończeniu robót remontowo-kon-

2. Odrzykoń, fragment ruin zamku „Kamieniec” (fot. M. Głowiński, 1977 r.)

serwatorskich prowadzonych głównie z dotacji Ministerstwa Kultury i Sztuki pod ścisłym nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, obiekt ten będzie pełnić funkcje sakralno-muzealne. Dzięki osobistemu zaangażowaniu dyrektora muzeów w Krośnie i Sanoku wyremontowane zostały obiekty będące własnością Muzeum Okręgowego w Krośnie (Pałac Biskupi), Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku (dwór przeniesiony z ul. Waryńskiego), Muzeum Historyczne (zajazd z ul. Zamkowej). Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt wyremontowania i zaadaptowania przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Sanoku eklektycznej willi przy ul. Lenartowicza w Sanoku. Rewelacją nie tylko dla konserwatorów był remont kamienicy „Wójtowskiej” w Krośnie realizowany początkowo przez mistrza piekarskiego Stanisława Guzika, a potem przez jego syna Józefa. Utało się nawet powiedzenie, że „Guzik jest najlepszym piekarzem między konserwatorami i najlepszym konserwatorem wśród piekarzy”. W wyniku skomplikowanych zabiegów remontowo-konserwatorskich, prowadzonych przez prywatną ekipę, uratowana została, a następnie zaadaptowana na stylową kawiarnię (piwnice), ciastkarnię (parter) i mieszkania (I piętro), najcenniejsza kamienica w krośnieńskim rynku. Innym wydarzeniem była rewaloryzacja zespołu kościelno-plebańskiego w Bliznem, gdzie — podobnie jak w przypadku kamienicy „Wójtowskiej” — użyt-

kownik (parafia rzymsko-katolicka) korzystał z pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Sztuki, w ramach Uchwały Nr 418/60 Rady Ministrów. Poza wymienionymi, w ciągu ostatnich siedmiu lat zostało wyremontowanych przez użytkowników wiele obiektów architektury sakralnej. Szczególnie pracochłonne i skomplikowane roboty konserwatorskie przeprowadzone zostały w drewnianych kościołach w Libuszy, Wietrznie i Golcowej oraz cerkwi w Turzańsku. Ponadto przeniesiony wreszcie został drewniany kościół z Jasionowa do Zmiennicy, gdzie posadowiono go w bliskim sąsiedztwie zabytkowego parku. W 1981 r. rozpoczęte zostały przez parafię rzymsko-katolicką w Uhercach roboty zabezpieczające przy ścianach murowanego kościoła z XVIII w. Natomiast, pomimo wysiłków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, nie udało się zmobilizować PP PKZ-Oddział w Rzeszowie do rozpoczęcia na większą skalę prac remontowych przy ruinach zamku „Kamieniec” w Odrzykoniu. Jedynie w 1976 r. został częściowo zabezpieczony fragment muru na Zamku Niskim Odrzykońskim, zaś w końcu 1981 r. zaczęto zabezpieczać fragmenty Zamku Wysokiego. W wyniku akcji „Zabytki na sprzedaż” i „Zabytki dla przemysłu”, prowadzonych poprzez środki masowego przekazu, kilka wartościowych obiektów architektury zostało przekazanych na rzecz instytucji, zakładów pracy oraz osób prywatnych. Szczególnie zaawansowane

5. Blizne, drewniany kościół gotycki (fot. Z. Gil, 1981 r.)

są prace przy klasycystycznym pałacu w Nozdrzcu, który zostanie zagospodarowany na ośrodek wypoczynkowy dla załogi Krośnieńskich Hut Szkła oraz przy dworze w Markowcach przejętym przez „Stomil” w Sanoku. Niezwykle skomplikowaną sprawą było przejęcie przez Edmunda Czerwieńca z Hedwiżyny koło Biłgoraja zabytkowego zespołu dworsko-parkowego w Targowiskach. Ten XVIII-wieczny dwór, zlokalizowany na wcześniejszych XVI/XVII-wiecznych piwnicach, był systematycznie dewastowany w latach 1974—1979. Obecnie prowadzone są przy nim prace remontowe przy pomocy służb konserwatorskich. Innym przykładem wyjątkowo perfidnej dewastacji zabytków jest zniszczenie XVII-wiecznego dworu w Krościenku Wyżnym. Podobnie jak w Targowiskach, oficyna wchodząca w skład zespołu dworskiego jest zamieszkała przez lokatorów, którym mogło nawet zależeć na tym, aby nikt nie przejął i nie zagospodarował budynku dworu, ponieważ równałoby się to z wykwaterowaniem ich z częściowo już zdewastowanych pomieszczeń. Dużą aktywność w dziedzinie konser-

3. Blizne, plebania wchodząca w skład zabytkowego zespołu (fot. Z. Gil, 1981 r.)

4. Blizne, lamus po zakończeniu prac remontowych (fot. Z. Gil, 1980 r.)

6. Haczów, obraz i rzeźby ołtarzowe z gotyckiego kościoła drewnianego (fot. Z. Gil, 1981 r.)

7. Krosno, piwnice kamienicy „Wójtowskiej” adaptowane na kawiarnię (fot. M. Głowiński)

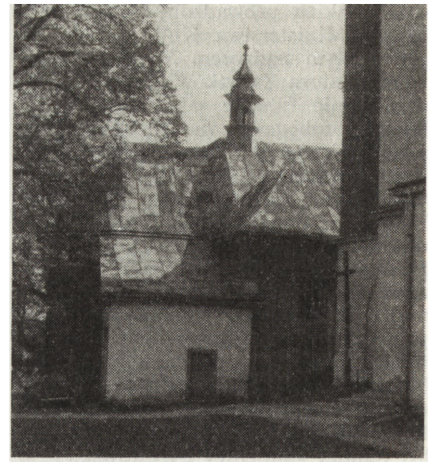
wacji zabytków wykazał w minionym okresie resort rolnictwa. Ukończone zostały prace remontowo-adaptacyjne pałaców w Bykowcach i w Olszanic (PPR Nr 6 Średnia Wieś) oraz pałacu w Iwoniczu Wsi. Bardzo kosztowne i pracochłonne roboty zostały wykonane na koszt Państwowego Ośrodka Hodowli Zarodowej z Brzozowa przez PP PKZ-Oddział w Rzeszowie przy secesyjnym pałacu w Grabownicy Starzeńskiej. Obiekt ten w 1981 r. zagospodarowano na ośrodek administracyjno-szkoleniowy POHZ w Brzozowie.

Poważny zakres robót wykonano na terenie zespołu zdrojowego w Iwoniczu. Wyremontowane zostały obiekty: „Stary Pałac”, „Krakowiak”, częściowo „Excelsior” oraz willa „Ustronie”. Ponadto PP Uzdrawisko-Iwonicz przeprowadziło systemem gospodarczym renowację elewacji wszystkich obiektów sanatoryjnych.

Niektóre placówki muzealne prowadziły badania archeologiczne (Muzeum Historyczne w Sanoku, Muzeum Regionalne w Jaśle, Muzeum Okręgowe w Krośnie). Przebadane zostały m.in. stanowiska w Czarnorzekach, Ujeździe, Hłomczy, wzgórze zamkowe w Sanoku oraz dziedziniec Muzeum Okręgowego w Krośnie. We współpracy z Katedrą Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie prowadzone były wykopaliska nad Sanem w Uluczu. Również ze środków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Pracownia Archeologiczna PKZ-O/Rzeszów rozpoczęła prace ewidencyjne w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski, zaś na koszt Urzędu Miasta ta sama pracownia, kierowana przez dra Kazimierza Moskwę, prowadziła badania archeologiczne na terenie Krosna, odkrywając w ich trakcie nieznane dotąd fragmenty murów obronnych z czasów Kazimierza Wielkiego oraz podziemny korytarz prowadzący poza ich obręb. Również na terenie zespołu pałacowo-parkowego w Dukli, w wyniku prac wykopaliskowych prowadzonych przez PKZ, Oddział w Rzeszowie ze środków Ministerstwa Kultury i Sztuki, odkryte zostały starsze partie zamku z XVI w.

Podjęmowane były również działania w zakresie konserwacji i dokumentacji parków. Zinventaryzowano 48 zabytkowych parków, wykonano roboty renowacyjne w parkach w Żarnowcu, Dukli, Trzciniicy, Nowosielskach, Średniej Wsi i Iwoniczu, opracowano pełną doku-

mentację historyczno-naukową i projektową rewaloryzacji parku w Dukli. Wykonawcą wszystkich prac remontowo-konserwatorskich prowadzonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków są Pracownice Konserwacji Zabytków, Oddział w Rzeszowie, których filia powstała w Krośnie na początku 1977 r. Kierownictwo Grupy Robót Konserwatorskich liczy obecnie 50 osób; roczny przerób mieści się w granicach 14–16 mln zł. W większości prace remontowe w obiektach zabytkowych wykonywane są przez ekipy gospodarki komunalnej, brygady remontowo-budowlane resortu rolnictwa i przez wykonawców prywatnych. Kontynuowana była na dużą skalę akcja przenoszenia do sanockiego skansenu cenniejszych zabytków drewnianego budownictwa wiejskiego i małomiasteczkowego. Przeniesiono 36 obiektów, m.in. budynek poczty i organistówki z Brzozowa, chałupy z Dydni i Moszczańca. Na terenie skansenu w Sanoku zostało zmontowanych i zakonserwowanych 30 zabytków, w tym chałupa z Olszanic, wiatrak z Turaszówki, chałupa ze Zdyni i kościół z Bączala Dolnego. Bardzo długotrwała i pracochłonna okazała się konserwacja 108 belek polichromowanych i ołtarzy z tego ostatniego obiektu. Wspólnie z uczestnikami studenckiej akcji „Krosno 76” i „Krosno 77” szczegółowo rozpoznano budownictwo ludowe w paśmie czarnorzeczko-odrzykońskim i opracowano wstępne studium

8. Jasionów, drewniany kościół z XVIII w. przed przeniesieniem do Zmiennicy (fot. Z. Gil, 1981 r.)

turystycznego zagospodarowania okolic zamku „Kamieniec” w Odrzykoniu. Wielokrotnie przeprowadzano we współpracy z Prokuraturą Wojewódzką w Krośnie, Wojewódzką Komendą Straży Pożarnych w Krośnie, Wojewódzką Dyрекcją Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich, Wydziałem Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w Krośnie oraz przedstawicielami administracji szczebla podstawowego inspekcję sta-

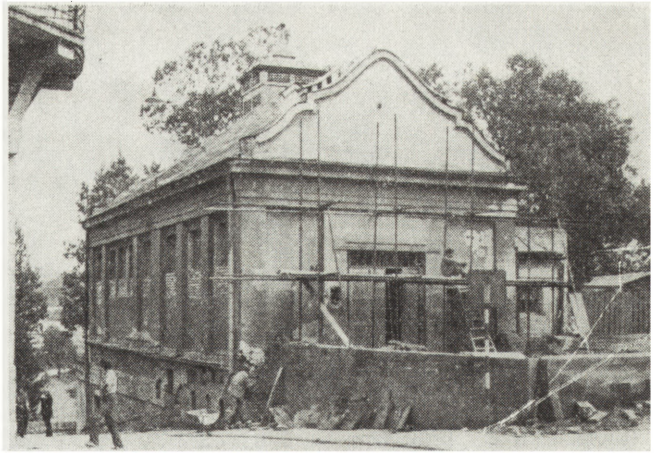
9. Kombornia, dwór przejęty w użytkowanie przez Akademię Medyczną w Krakowie (fot. Z. Gil, 1980 r.)

10. Kombornia, oficyna dworska w trakcie prowadzenia prac zabezpieczających (fot. Z. Gil, 1981 r.)

11. Targowiska, dwór przejęty w użytkowanie przez Edmunda Czerwieńca (fot. Z. Gil, 1981 r.)

12. Krosno, zabytkowa hala targowa — obecnie salon wystawowy Biura Wystaw Artystycznych (fot. Z. Gil, 1981 r.)

13. Osiek Jasielski, prace konserwatorskie przy drewnianym kościele (fot. Z. Gil, 1979 r.)

nu zachowania i bezpieczeństwa budowli zabytkowych. Wskutek złego stanu technicznego (ruina, zagrożenie bezpieczeństwa publicznego) skreślono z ewidencji zabytków 9 obiektów, m.in. karczmę w Olszanicy, plebanię w Wesolej, dzwonnice pocerkiewną w Chmielcu. Wojewódzki Konserwator Zabytków przed skreśleniem obiektów z ewidencji zawsze zwoływał specjalną komisję z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Kultury i Sztuki. Niepokojącym zjawiskiem jest opuszczanie zabytkowych plebanii przez dotychczasowych użytkowników po wybudowaniu nowych budynków mieszkalnych. Administratorzy parafii rzymsko-katolickich z Porąża i Jasionowa złożyli ostatnio wnioski o zezwolenie na skreślenie z wykazu zabytków dwóch istniejących obiektów tej zanikającej już architektury. W stanie zagrożenia znajduje się komora celna w Dukli pochodząca z XVIII w. i XVII-wieczny ratusz w Jaśliskach. Obydwa obiekty były użytkowane przez GS „Samopomoc Chłopska” do czasu, gdy nie zachodziła potrzeba ich wyremontowania. Działając na podstawie przepisów *Ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach*, Wojewódzki Konserwator Zabytków w Krośnie skierował wnioski do Prokuratury Wojewódzkiej o ukaranie winnych zniszczenia komory celnej w Dukli. Sprawa została umorzona

na z powodu braku dowodów przemawiających za tym, że użytkownik celowo zniszczył wykorzystywany budynek. Do chwili obecnej nie został w pełni rozwiązany problem nie wykorzystywanych obiektów pocerkiewnych z powodu braku środków finansowych oraz mocy przerobowych. Na terenie krosnieńskim 90 cerkwi użytkowanych jest przez kościół rzymsko-katolicki, 10 przez kościół prawosławny, zaś 3 przejęło Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku (Rosolin i Grąziowa — skansen, Ulucz — oddział terenowy). W 1980 r. przeniesiona została cerkiew z Lutowisk do Dwernika i zaadaptowana na kościół rzymsko-katolicki. Była to jedyna możliwość uratowania tego obiektu. W stanie daleko zaawansowanej ruiny znajduje się 7 obiektów pocerkiewnych, m.in. cerkwie w Beresce, Dudyńcach, Nagórzanach.

Z zabytkowych zespołów małomiasteczkowych jedynie Jaćmierz i Mrzygłód mają szansę przetrwania, z pozostałych (Jaśliska, Dębowiec) najcenniejsze obiekty przeniesione zostaną do sektora małomiasteczkowego w Skansenie-Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Na dużą skalę prowadzona była dokumentacja i konserwacja zabytków ruchomych. Do najbardziej interesujących należały:
— eksperymentalne podwieszenie XVI-

-wiecznych belek stropowych w tzw. Domu z Basztą w Bieczu,
— konserwacja stall w kościele farnym w Bieczu,
— konserwacja polichromii wnętrza kościoła w Sanoku, Golcowej (gm. Domaradz) i Jasionce (gm. Dukla).
W 1980 r. rozpoczęto prace konserwatorskie przy ołtarzu głównym w kościele farnym w Bieczu i sztukaterii Falconiego w kaplicy Oświęcimów w Krośnie.

Przy współpracy Wojewódzkiej Dyrekcji Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich w Krośnie, Biura Planowania Przestrzennego i jednostek szczebla podstawowego ustalono strefy ochrony konserwatorskiej i ochrony krajobrazu dla Krosna, rejonu Odrzykoń — Czarnorzeki i Biecza. Ponadto na bieżąco uzgadniane były miejskie plany zagospodarowania przestrzennego miast i gmin. Jednocześnie Wojewódzki Konserwator Zabytków w Krośnie włączony został z urzędu do zespołu specjalistów, zatwierdzającego wszystkie projekty architektoniczno-urbanistyczne w województwie.

Bardzo ważną sprawą było utworzenie przy Muzeum Okręgowym w Krośnie

14. Lutowiska, cerkiew, montaż obiektu po przeniesieniu do Dwernika (fot. Z. Gil, 1980 r.)

15. Krosno, kościół oo Kapucynów, fragment fresków po konserwacji (fot. M. Głowiński, 1976 r.)

Pracowni Konserwacji Dzieł Sztuki. Pracownia zatrudniająca wysokiej klasy specjalistów i laborantów wykonuje prace również dla podległych jednostek muzealnych. Do chwili obecnej nie udało się powołać stanowiska miejskiego konserwatora zabytków w Krośnie, Sanoku i Bieczu. Najlepiej sytuacja przedstawia się w Krośnie, gdzie sprawy rewitalizacji i remontów zespołu staromiejskiego prowadzi specjalnie utworzony zespół pracowników.

Nie powołano Wojewódzkiej Rady Ochrony Dóbr Kultury z powodu braku odpowiednich specjalistów — konserwatorów i zabytkoznawców. Jednakże przy podejmowaniu wszystkich poważniejszych decyzji konserwatorskich Wojewódzki Konserwator Zabytków w Krośnie powołuje doraźnie komisję, która spełnia rolę wyżej wymienionej Rady. W jej skład wchodzi przedstawiciel Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki, Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Krośnieńskiej i innych lokalnych stowarzyszeń, Komisji Opieki nad Zabytkami PTTK, zakładów pracy, prasy i władz zainteresowanych danym obiektem.

W województwie działa 190 społecznych opiekunów zabytków, którzy bardzo aktywnie pomagają służbie konserwatorskiej w ochronie dóbr kultury przed dewastacją i zniszczeniem. Na szczególne wyróżnienie zasługują koła działające w Krośnie, Jaśle i Sanoku. W minionym okresie zostały zorganizowane przez Komisję Opieki nad Zabytkami przy PTTK w Krośnie trzy kursy dla społecznych opiekunów, w których uczestniczyło 156 osób. W 1980 r. Uchwałą WRN w Krośnie powołany został Wojewódzki Fundusz Ochrony Zabytków. Przy pomocy udzielanej służbie konserwatorskiej przez zakłady z Korczyny i Wojaszówki, dyrekcje szkół (Państwowe Studium Kulturalno-Oświatowe i Bibliotekarskie, Liceum Ogólnokształcące w Krośnie, Zbiorcza Szkoła Gminna w Korczynie) i Komendę Chorągwi ZHP w Krośnie porządkowano teren zamku w Odrzykoniu.

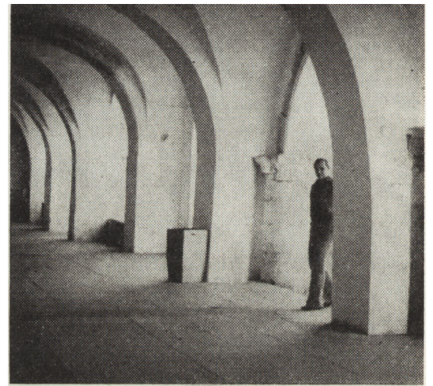
W 1980 r., po zorganizowaniu Biura Badań i Dokumentacji Zabytków w Krośnie, rozpoczęto prace nad weryfikacją i inwentaryzacją zabytków. W trakcie prac szczególną uwagę zwraca się na obiekty pochodzące z przeło-

mu XIX/XX w., z początku XX w. oraz na zabytki techniki i przemysłu, które wielokrotnie pomijano przy sporządzaniu wykazu. W krośnieńskim znajduje się wiele zabytków techniki związanych z przemysłem naftowym, szklarskim i tkackim, nie ujętych jeszcze w ewidencji.

Jednym z głównych zadań w zakresie ochrony i konserwacji zabytków jest kontynuacja kompleksowej rewitalizacji zespołu staromiejskiego w Krośnie. W oparciu o badania górnicze, konstrukcyjne, architektoniczne itp., przeprowadzone w latach 1972—1979, PKZ-O/Rzeszów opracują do końca 1981 r.

program rewitalizacji, który można będzie realizować w miarę posiadanych środków i mocy przerobowych. Przewiduje się, że dla realizacji owego programu, opracowanego przez zespół pod kierunkiem mgr inż. arch. Leszka Humięckiego, trzeba zabezpieczyć wykonawstwo remontowo-konserwatorskie w wysokości 40 mln zł rocznie. Wiąże się to ze zwiększeniem o 100% potencjału wykonawczego PKZ-O/Rzeszów dla woj. krośnieńskiego. Uzależnione to jest od powołania w Krośnie najpóźniej w 1983 r. samodzielnego oddziału PKZ o rocznym przerobie 30—40 mln zł. Równocześnie z Kombinatami Budownictwa Komunalnego i Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej zostaną wyodrę-

16. Krosno, rynek — podcienia przy kamienicy „Wójtowskiej” z kolumnami odsoniętymi podczas prac konserwatorskich (fot. Z. Gil, 1980 r.)

17. Krosno, widok z lotu ptaka (fot. W. Niepokój, 1971 r.)

nione grupy robót do realizacji prac remontowo-konserwatorskich w Krośnie. Ogółem potencjał wykonawczy przeznaczony na remont zabytków w Krośnie wynosić będzie w latach 1981—1985 około 20 mln zł rocznie.

W ostatnich siedmiu latach wykonano w Krośnie roboty przy niektórych obiektach architektury zespołu staromiejskiego, m.in. zaadaptowano zabytkową halę targową na salon Biura Wystaw Artystycznych, piwnice i parter kamienicy Rynek 6 zostały wyremontowane dla potrzeb DESY. Ponadto rozpoczęto prace remontowo-konserwatorskie kamienicy Rynek 8 z docelowym przeznaczeniem jej na klub Międzynarodowej Prasy i Książki. Na koszt

Urzędu Miasta w Krośnie została zabezpieczona skarpa od strony ulicy Podwałe (poniżej kościoła farnego) oraz skarpa przylegająca do zespołu klasztorne franciszkanów. W kwietniu 1980 r. po wyjazdowym posiedzeniu Międzyresortowej Komisji ds. rewalizacji miast i zespołów staromiejskich, Krosno — jako dwunaste — zostało wpisane na listę miast, które powinny być rewalizowane w pierwszej kolejności.

W najbliższych latach kontynuowane będą roboty konserwatorskie przy najcenniejszych obiektach architektury, m.in. pałacu w Dukli, zamku „Kamieniec” w Odrzykoniu, dworze w Komborni, szpitalu gotyckim w Bieczu.

W celu uniknięcia błędów w zagospodarowywaniu terenów w małych miasteczkach, na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krośnie opracowane zostaną programy konserwatorsko-urbanistyczne dla Biecza, Jaślika, Jaćmierza, Dukli, Dębowa, Mrzygłodu i Rymanowa. Program taki został wykonany w 1981 r. przez PKZ Oddział w Rzeszowie dla Nowego Zmigrodu. Nadal kontynuowane będą badania w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski oraz prace wykopaliskowe w rejonie planowanych zbiorników wodnych (Mrzygłód, Ulucz, Izdebki, Iskrzynia).

Zdzisław Gil

15 LAT DZIAŁALNOŚCI OŚRODKA INFORMACJI PP PKZ

Ośrodek Informacji PP Pracownice Konserwacji Zabytków powołany został 1.VIII.1967 r. pod nazwą Ośrodek Informacji Technicznej i Ekonomicznej¹. Zadaniem jego było zbieranie, gromadzenie i opracowywanie materiałów informacyjnych z dziedziny konserwacji zabytków architektury i sztuki, celem ich rozpowszechniania i przekazywania działającym w tym czasie oddziałom PP PKZ w: Gdańsku, Krakowie, Lublinie, Poznaniu, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu. Organizatorem i pierwszym kierownikiem Ośrodka był mgr inż. arch. Eligiusz Kodur. Jednocześnie w oddziałach utworzone zostały Punkty Informacji Technicznej i Ekonomicznej, które początkowo prowadzili częściowo społecznie, specjaliści z długoletnim stażem, przede wszystkim architekci. Zadaniem ich było zbieranie literatury fachowej i materiałów informacyjnych, przekazywanie ich specjalistom oraz utrzymywanie kontaktów ze stowarzyszeniami twórczymi (SARP, NOT, SHS). W „Biuletynach Informacyjnych” zaczęły ukazywać się streszczenia, zarówno polskiej jak i zagranicznej literatury fachowej dla udostępniania jej specjalistom w Oddziałach², jak również wiele interesujących materiałów dotyczących problemów projektowych i wykonawstwa budowlanego, które przez wiele lat prowadził z dużym powodzeniem mgr inż. arch. Eugeniusz Tatarczyk³. Były to zarówno materiały ustawodawcze, omówienie artykułów drukowanych w „Biuletynach Ośrodka Informacji Techniki Budowlanej”, „Przeglądzie Budowlanym”, jak również literatury obcojęzycznej dotyczącej rozwiązań architektonicznych, urbanistyki i budownictwa — zarówno zespołów, jak i pojedynczych obiektów. Rubryka ta prowadzona przez kilkanaście lat, po śmierci jej autora nie była niestety kontynuowana.

Nową formą działalności, rozpoczętą na początku lat siedemdziesiątych było organizowanie okresowych wystaw w kraju i za granicą obrazujących metody prac konserwatorskich, działalność PKZ oraz popularyzujących ochronę dóbr kultury. Jedną z pierwszych była, otwarta w 1970 r., prezentacja obejmująca około 100 kopii fresków jugosłowiań-

skich pochodzących z cerkwi i monastyrów z terenów Serbii, Macedonii i Czarnogóry (malarstwo kręgow sztuki bizantyjskiej z XI—XV w.).

Początkowo wystawy realizowane były na zlecenie, od pięciu lat wszystkie ekspozycje wykonuje wyspecjalizowany zespół działający w ramach Ośrodka. Ośrodek współpracuje ze specjalistami PKZ zrealizował kilkadziesiąt wystaw ukazując m.in. dorobek PP PKZ na ogólnopolskiej wystawie konserwatorskiej w Muzeum Narodowym w Warszawie 1979 r.⁴, w pracach na rzecz Zamku Królewskiego w Warszawie⁵, jak również dorobek Oddziału Gdańskiego na wystawie zrealizowanej w Muzeum Historii Miasta Gdańska w 1981 r. Warta jest przypomnienia inicjatywa PKZ dotycząca zorganizowania wystawy „Zabytki przeznaczone do zagospodarowania społecznego” i wydania katalogu (1973 r.)⁶. Akcja odbiła się szerokim echem w społeczeństwie i dając wiele pozytywnych rezultatów, otworzyła nowy etap w polityce konserwatorskiej.

Od kilku lat realizowane są małe, monotematyczne wystawy prezentujące realizacje konserwatorskie zarówno przy zabytkach ruchomych, jak i architektury, które po ekspozycji w siedzibie Zarządu PP PKZ udostępniane są jednostkom terenowym spełniając rolę propagandową i szkoleniową. Jedną z form działalności Ośrodka jest prowadzona od kilkunastu lat współpraca z zagranicą. Plan ten opracowywany jest z myślą o utrzymaniu bezpośrednich kontaktów z zagranicznymi instytucjami i przedsiębiorstwami konserwatorskimi. Początkowo kontakty

ograniczały się do Jugosławii i Litwy⁷, w chwili obecnej wymiana prowadzona jest z 14 partnerami. Większość specjalistów PKZ realizuje za granicą programy indywidualne, opracowywane pod kątem zainteresowań i kwalifikacji oraz przydatności danego tematu do dalszej pracy zawodowej. Realizowane są też programy w formie kolokwium i seminaryjnych objazdów poświęconych określonej tematyce konserwatorskiej. W 1981 r. wyjechało 120 pracowników z PKZ a przyjęto 80 specjalistów zagranicznych. Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia, od kilku lat Ośrodek organizuje pobyty zagranicznych konserwatorów w Polsce w formie objazdów seminaryjnych. Dotychczas z tej formy współpracy z zagranicą skorzystało przeszło 800 specjalistów PKZ, a w Polsce przebywało ponad 700 specjalistów różnych dziedzin, którzy zapoznali się z naszymi osiągnięciami. Rozwój współpracy zagranicznej był i jest ważnym elementem kompleksowego szkolenia zawodowego pracowników przedsiębiorstwa, gdyż poznanie organizacji służb ochrony zabytków i osiągnięć konserwatorskich pozwala na utrzymywanie bezpośrednich kontaktów naukowych w ramach poszczególnych specjalizacji, stosowanie poznanych zasad i doktryn konserwatorskich, jak i nowych środków i metod. Wyjazdy te służą również promocji naszych działań eksportowych. Ta forma współpracy — co jest wiarygodne, bo stwierdzone przez naszych partnerów zagranicznych — wprowadziła PKZ na rynki zagraniczne m.in. do Słowacji, NRD i ZSRR.

Prowadzenie działalności wydawniczej

¹ E. Kodur, „Biuletyn Informacyjny PKZ” nr 7, 1967, s. 86—87.

² E. Kodur, „Biuletyn Informacyjny PKZ” nr 6, 1966, s. 66—70.

³ E. Tatarczyk, „Biuletyn Informacyjny PKZ”, nr 7, 1967.

⁴ L. Krzyżanowski, *Konserwacja dzieł sztuki w Polsce Ludowej*, „Ochrona Zabytków”, nr 2, 1980, s. 177.

⁵ K. Nowiński, *Odbudowa Zamku*

Królewskiego w Warszawie w latach 1971—1978 — wystawa w Warszawie, „Ochrona Zabytków”, nr 1, 1979, s. 71.
⁶ *Zabytki przeznaczone do zagospodarowania społecznego*, katalog wystawy, cz. 1—2, oprac. H. Strukowa, Warszawa 1973.

⁷ A. Michałowski, „Biuletyn Informacyjny PKZ” nr 21, 1970, s. 150—151.